

גליון תמצית שבועי

גליון מס' 37 תולדות התשע"ח

אלו הן הגוליון:

באיזה אופן רוצח חייב גלות

ההורג נפש בשגגה גולה.

דרך ירידה- רוצח בשוגג אינו גולה אלא כשהרג בדרך ירידה, דכתיב "ויפל עליו וימות" עד שיפול דרך נפילה, וכגון שהיה מעגל במעגילה דוחף את חתיכת העץ לכיוון מטה ונפלה, או שהיה משלשל חבית ונפלה, או שהיה יורד בסולם ונפל, והרג אדם. אבל אם היה מושך במעגילה ונשטטה מידו ונפלה, או מעלה חבית, או עולה בסולם, ונפל על אדם והרגו, אינו גולה.

ז: רוצח במזיד אינו גולה דהוא בר קטלא.

החושב שמוות להרוג אינו גולה דכתיב "בשגגה", והוא קרוב למזיד.

המתכוון להרוג בהמה והרג אדם, לכותי והרג ישראל, לנפלים והרג בן קיימא, פטור, דכתיב "בבלי דעת" פרט למתכוון.

דרשות מפרשת רוצח- אם בפתע (-פרט לקרן זוית שיצא ממבוי למבוי עם סכין בידו, ובא אחר כנגדו, ולא ראהו והרגו), בלא איבה (פרט לשונא), הדפו (שדחפו בגופו בלא כוונה), או השליך עליו (- לרבות ירידה לצורך עליה כגון המשפיל את הגרזן כדי להרימו בכח, ונהרג בהשפלתו, חייב), בלא צדיה (-לשון צדוד שאם זרק לצד אחד והלכה לצד אחר פטור). ואשר לא צדה (למעט נתכוון לזרוק שתי אמות זרק ארבע או ארבע זרק שמונה). ביער (כל מקום שיש רשות למזיק ולניזק להכנס לשם, למעט חצר של בעה"ב).

היה עולה בסולם ונשטטה שליבה מתחתיו ונפלה והרגה, הרי זה בכלל ירידה לצורך עליה שהעולה דוחק את השליבה למטה, וחייב. ובברייתא תני חדא חייב ותני חדא פטור, ואין הכרח שנחלקו אם זה דרך ירידה או דרך עליה, ד"ל שלכו"ע זה דרך עליה, והא דתני חייב היינו חייב בנזקין אם הוזק ולא מת, דבנזקין חייב אף בדרך עליה ואף בשוגג או באונס, דכתיב "פצע תחת פצע". או דאיידי בהתליעה והיא נכפתת בדריכה והוי דרך ירידה, או שאינה מהודקת והוי דרך ירידה.

קצב שהיה מקצב אם הוריד ידיו לפניו כדי להעלות בכח, או הוריד לאחריו שהרים ידו בכח עד שהורידה דרך אחוריו, חייב, ואם העלה ידיו לפניו או לאחריו פטור.

נשטט הברזל מקתו והרג, לרבי אינו גולה, ולחכמים גולה. ושניהם מקרא אחד דרשו "ונשל הברזל מן העץ", לרבי יש אם למסורת כפי שנמסרה למשה לכותבה צריכים לדורשה וכתוב ונישל דלפי הקריאה צריך להוסיף הברת א' או ה' בין ה' לשי', אינו חייב אלא כשהברזל השיל חתיכה מן העץ. ועוד (איצטריך, דרבי עצמו ס"ל יש אם למקרא) מה עץ האמור למעלה היינו מן העץ המתבקע, אף עץ האמור למטה מן העץ המתבקע. ולחכמים יש אם למקרא וקרי ונשל לשון פעל, שהברזל עצמו נשל מעל עצו.

ת. הזורק צרור על דקל ונפלו התמרים והרגו אדם, לרבי חייב, ואינו נדון ככח כוחו אלא היכא שנפלה חתיכה מן העץ על התמרים והפילה אותם והם הרגו אדם, אבל כאן הרג נדון כברזל והתמרים כקיסם הניתז, ולרבנן פטור.

הזורק אבן לרה"ר והרג הרי הוא מזיד, ואף בסותר את כותלו איבעי ליה לעיוני ואפי' בלילה, ואם סתר כותלו לאשפה- אי דשכיחי רבים פושע הוא, ואי דלא שכיחי רבים אנוס הוא, ואם היא אשפה שבדרך כלל עשויה להפנות בה לנקבים בלילה, ולעיתים נפנים בה ביום, וזרק לשם אבן והרג אדם, הרי זה גולה.

ומצא- פרט לממציא עצמו, מכאן אמר רב"י שאם הוציא הנהרג את ראשו אחרי שזרקו את האבן, פטור, (דמצא דומיא דיער, שזה מצוי מעיקרא. אבל לענין גאולת שדה אחוזה, אינו יכול לכפות את הלוקח להחזירה לו לפדות אם היה הממון מצוי בידו מעיקרא, ד"ומצא" דומיא ד"והשיגה ידו" שזה לא היה מצוי בידו מעיקרא).

הזורק אבן לחצירו והרג אינו גולה א"כ היה רשות לניזק להכנס לשם, דבעינן דומיא ד"יער" שיש רשות לניזק ולמזיק להכנס לשם.

חייב גלות על הכאה של מצוה- אב המכה את בנו או רב הרודה את תלמידו או שליח ב"ד שהרגו, לאבא שאול אינו גולה, דכמו שחטיבת עצים היא רשות, כך אינו חייב אלא בדבר הרשות. ואין לומדים מחטיבת עצים לסוכה או לעצי המערכה, דאף שם זה רשות, שהרי אם מצא חטוב אינו חוטב, אבל בבן אע"ג דגמיר כתיב "יסר בנך ויניחך ויתן מעדנים לנפשך". ועוד יש ללמוד מדכתיב "ואשר יבוא את רעהו ביער", שכמו שהביאה ליער היא רשות, כך אינו חייב אלא בדבר הרשות. אבל הא דכתיב "ואיש אשר יטמא" איירי אף כשנטמא למת מצוה, דאמר קרא "עוד טומאתו בו" לרבות נטמא למת מצוה, (ומ"טמא יהיה" לומדים לרבות טבול יום שענוש כרת אם נכנס למקדש, ומ"טומאתו בו" לומדים לרבות מחוסר כיפורים שאם צריך להביא קרבן והיינו זב וזבה יולדת ומצורע, אף שכבר טבל והעריב שמשו, חייב כרת אם נכנס למקדש).

ח: לישנא בתרא- כתיב "בחריש ובקציר תשבות" ואיירי בשביעית, שהרי בשבת צריך לשבות מכל מלאכה, לר"ע לומדים מזה לאסור חריש של ערב שביעית הנכנס לשביעית -המועיל לשביעית, וקציר של שביעית שיצא למוצאי שביעית, שאם הביאה שליש בשביעית, שהיא ראוי לקצר, צריך לנהוג בה קדושת שביעית אף אם קצר בשמינית. ולרבי ישמעאל איירי בשבת ונקט חריש וקציר מפני שלומדים מזה שכמו שחריש הוא רשות דאין חריש של מצוה, כך קציר רשות, אבל קציר של מצוה והיינו קציר העומר דוחה שבת. ואין לומר דאיירי בחריש של העומר, דחריש זה אינו מצוה, דאם מצא חרוש אינו חורש, אבל קצירת העומר היא מצוה אע"פ שיש לו קצור, דכתיב "וקצרתם". אבל רב המכה את בנו הוי מצוה דכתיב "יסר בנך ויניחך". ועוד דודאי לא איירי בחרישת מצוה, דא"כ נלמד שגם בקציר של מצוה אם מצא קצור אינו קוצר.

אב שהרג את בנו אינו גולה, דאע"ג דגמיר יש מצוה בהכאתו, ואף אם מלמדו אומנות חיותיה היא ומצוה ללמוד, אך אם יש לבן אומנות אחרת והכהו בשגגה ומת הרי זה גולה על ידו.

בן שהרג את אביו-

לרב כהנא לר"ש שחנק חמור מסייף וההורג את אביו בחנק, דמי שנתחייב ב' מיתות נדון בחמורה, והעושה חבורה באביו חייב חנק, ורוצח נדון בסייף, א"כ לא מצינו ששגגה ניתנה לכפרה אלא בשגגת סייף ולא בשגגת חנק, ולרבנן שסייף חמור מחנק ואם היה מזיד היה נדון בסייף, א"כ מצינו ששגגת סייף ניתנה לכפרה.

ולרבא מכה אביו גולה, ואין ממעטים מ"מכה נפש" אלא שעושה חבורה באביו בשוגג אינו גולה, אע"פ שבמזיד הוא בר קטלא.

עבד או כותי שהרגו ישראל בשגגה גולים, ואם קיללו ישראל לוקים שהמקלל חבירו עובר בלא תעשה. וישראל שהכה עבד או כותי והרגו גולה, ואם קיללו אינו לוקה, דכתיב "ונשיא בעמך לא תאור" בעושה מעשה עמך. ואם הכהו הכאה שאין בה שוה פרוטה לוקה מפני שעבר על "לא יוסיף", אבל בשו"פ משלם ואינו לוקה.

גלות בגר תושב-

ט. לרב כהנא ישראל אינו גולה על גר תושב, וגר תושב שהרג ישראל אינו גולה דלא סגי ליה בגלות, אבל גר תושב שהרג גר תושב גולה. והגמ' שואלת מהברייתא שכתוב בה שגר ועכו"ם שהרגו נהרגים דבן נח נהרג על שבע מצוות אף בשוגג, דאזחרתן זו היא מיתתן, ומשמע שכמו שעכו"ם חייב אם הרג עכו"ם, כך גם גר חייב אם הרג גר. ורב חסדא מתרץ דאיירי שהרגו בדרך עליה שכיון שישראל אינו גולה גם גר אינו גולה אלא נהרג.

לרבא לא מסתבר שהגר יהרג במקום שישראל פטור, אלא הא דגר תושב חייב היינו באומר מותר, שהוא קרוב למזיד.

גר תושב שהיה סבור שזה בהמה ונמצא אדם, כנעני ונמצא גר תושב, לרבא חייב מפני שהוא קרוב למזיד שהיה לו לעיין, ולרב חסדא פטור מפני שהאומר מותר אנוס הוא.

והא דכתיב גבי אבימלך "הנך מת על האשה אשר לקחת", והיה סבור שהיא אחות אברהם והיא מותרת, לרב חסדא היינו מיתה בידי שמים. והא דכתיב "הגוי גם צדיק תהרוג" ומשמע שהסכים עמו הקב"ה, אלמא אנוס הוא, לרבא צ"ל שהקב"ה ענה לו

שאינו צדיק בדבר, שהיה לו ללמוד דרך ארץ, דכיון ששאלו אותו על אשתו ולא על עסקי אכילה ושתייה, ממילא הוכרח אברהם לומר שהיא אחותו, ומכאן שבן נח נהרג על שהיה לו ללמוד ולא למד.

ט: גלות בסומא - לר"י סומא אינו גולה, דכתיב "ואשר יבוא את רעהו ביער" ומשמע אפי' סומא, וכתיב "בלא ראות" למעט את הסומא דמשמע שרק כאן לא ראה. ולר"מ "בלא ראות" ו"בבלי דעת" הוי מיעוט אחר מיעוט, דאינו אלא לרבות. (ולר"י "בבלי דעת" ממעט מתכוון).

גלות לשונא - לת"ק שונא אינו גולה. ולרבי יוסי שונא נהרג מפני שהוא כמועד - כמוותו, דודאי לדעת הרגו, (היינו רבי יוסי ברבי יהודה, דס"ל שחבר א"צ התראה, דלא ניתנה התראה אלא להבחין בין שוגג למזיד). ולר"ש אם יכולים לומר שלדעת הרגו כגון שנשמת החבל מידו אינו גולה לפי שהוא חשוד להשמיטו בכוונה, אבל אם נפסק החבל גולה, אמנם לשיטת רבי בין אוהב בין שונא אינו גולה בנפסק החבל, כמו שאינו גולה בנשמת הברזל מהקת של הגרזן.

ערי מקלט

הבדלת הערים - משה הבדיל ג' ערים בעבר הירדן, ויהושע הבדיל כנגד ג' ערים בא"י, והיתה חברון שביהודה כנגד בצר שבמדבר, ושכם שבהר אפרים כנגד רמות שבגלעד, וקדש שבהר נפתלי כנגד גולן שבבשן. והוצרכו בעבר הירדן ערי מקלט כמו בא"י אע"פ שהיא נחלת שני שבטים ובא"י עשרה שבטים, משום שבגלעד היו שכחי רוצחים.

היה מרחק שוה בין ג' הערים, דכתיב "ושלשת", ולפי זה נמצא שמי שנמצא בין הערים הוא יותר קרוב ממי שבצדדים, והטעם משום שבשכם היו שכחי רוצחים.

ממתי היו קולטות - עד שלא נבחרו ג' הערים ע"י יהושע אחרי י"ד שנה שכבשו וחילקו, לא קלטו ג' הערים שהבדיל כבר משה, דכתיב "שש ערי מקלט" שיהיו ששתן קולטות כאחת. ומ"מ הבדילם משה (י). כהא דכתיב "אוהב כסף לא ישבע כסף".

היו מוסרים לרוצח ב' ת"ח, כדי שאם יבוא גואל הדם להורגו ידברו אליו, ולר"מ אף הרוצח עצמו היה מדבר.

עיר מקלט לרוצח במזיד - לרבי יוסי ברבי יהודה כל הרוצחים בורחים בתחילה לערי מקלט, ובי"ד היו מביאים אותם, מי שנתחייב מיתה הרגוהו, מי שלא נתחייב מיתה פטרוהו, ומי שנתחייב גלות החזירוהו, שנא' "והשיבו אותו העדה". ולרבי (י): ערי מקלט לא קולטות מזיד, אלא שהרוצחים לא היו יודעים דין זה.

ז: שאר מ"ב ערי הלויים היו קולטות רק מי שגלה לשם לדעת שידע שהם קולטות, אבל ו' הערי מקלט היו קולטות אף שלא לדעת.

חברון היתה עיר מקלט, ומה שמצינו שנתנוה לכלב היינו את "שדה העיר ואת חצריה".

מתקנים לרוצחים דברים הנצרכים להם, דכתיב "וחי". ולכן אין עושים עיר מקלט לא כפר קטן לפי שאין מזונות מצויים שם, ולא כרך גדול לפי שמצויים שם רבים ויהא מצוי שם גואל הדם ויארוב לו, אלא עיירות בינוניות. וצריך שיהיה שם מים, ואם אין שם כשנפלו בגורל בימי יהושע, היו מביאים לשם אמות מים מן הנהרות הרחוקים. וצריך שיהיה שם שווקים כדי שימצאו מזונות לקנות, ובמקום אוכלוסים במקומות הסמוכים, כדי שגואלי הדם לא יבואו בחיל גדול, ואם נתעטו האוכלוסים מוסיפים עליהם. ואם נתמעטו הדרים בה מביאים לשם כהנים לויים וישראלים. לרבי נחמיה אין מוכרים בעיר מקלט כלי זין או מצודה שלא יקנה אותם גואל הדם ויהרוג, (אבל כשמביא ממקום רחוק ירגיש בו), וחכמים מתירים. ולכו"ע אין פורסים בתוכה מצודות, ואין עושים בה חבלים, כדי שגואל אדם לא יהיה מצוי שם.

תלמיד שגלה מגלים רבו עימו, ומכאן שלא ישנה אדם לתלמיד שאינו הגון כדי שעונותיו לא יביאווהו לידי הריגה בשוגג ויגלה.

רב שגלה מגלים ישיבתו עימו, ואף שדברי תורה קולטים את העוסק בה, זה אינו אלא בזמן העסק ממש, או שהכונה שקולטים ממלאך המות, כדמצינו ששליח מלאך המות לא יכל להרוג את רב חסדא מפני שלמד כל הזמן, עד שגרם שייסיח דעתו והרגו.

ראובן נמנה בהצלה תחילה, מפני שפתח תחילה בהצלת יוסף.

ומי אוהב בהמון לא תבואה - היינו שמי שבקי נאה לו ללמוד בהמון, וי"מ שמי שאוהב את המלמדים להמון, התורה מחזרת אחר זרעו, כרבה בריה דרבה. וי"מ שכל מי שאוהב ללמוד בהמון, זוכה לתורה, דאם עוסק בתורה לבדו, ראויה חרב לבוא על צווארו, ולא עוד אלא שמיטפש, ולא עוד אלא שהוא חוטא. וי"מ

שכל מי שאוהב ללמוד המון, זוכה לתורה, כדאמר רבי שהרבה למד מרבותיו, ויותר למד מחבריו, ויותר מזה למד מתלמידיו לפי שעל ידיהם מתרבה הפלול, ונותן לב לתרץ קושיותיהם.

דוד אמר לקב"ה שיש הממתינים למוותו כדי ששלמה יבנה את בית הבחירה, אמר לו הקב"ה שיום אחד שהוא עוסק בתורה טוב יותר מאלף עולות שיקריב שלמה ע"ג המזבח.

היו מכוונים את הדרכים לערי המקלט, ואמר ראב"י שהיה כתוב מקלט בכל פרשת דרכים, כדי שיכיר הרוצח את הדרך. ואם לרשעים הקב"ה מורה את הדרך ק"ו לצדיקים.

והאלוקים אנה לידו - כאשר יאמר משל הקדמוני והיינו התורה שהיא משל הקב"ה שהוא קדמוני של עולם, מרשעים יצא רשע, שני בני אדם הרגו את הנפש אחד בשוגג ואחד במזיד, ואין עדים, הקב"ה מזמינם לפונדק אחד, זה שהרג בשוגג נופל על זה שהרג במזיד ויש שם עדים, נמצא זה שהרג במזיד נהרג, וזה שהרג בשוגג גולה בעל כרחו.

בדרך שאדם רוצה לילך בה מוליכים אותו.

הריגת הרוצח בדרך לעיר מקלט - רוצח שגלה לעיר מקלט ומצאו גואל הדם בדרך והרגו פטור, דכתיב "ולו אין משפט מות", וי"א שפסוק זה מדבר על הרוצח. ומה מוסרים לו שני ת"ח לדבר עם גואל הדם, אין הכונה שיתרו בו שאם יהרגנו יתחייב מיתה, אלא שיאמרו לו שלא ינהג כמנהג שופכי דמים, לפי שבשגגה הגיע מעשה לידו.

עיר שרובה רוצחים אינה קולטת.

עיר שאין בה זקנים - י"א שאינה קולטת דכתיב "זקני העיר", וי"א שאינו אלא למצוה בעלמא. וכן נחלקו לגבי בן סורר ומורה, ולגבי עגלה ערופה.

י"א. מפני מה נאמרה פרשת רוצחים בלשון דיבור שהיא לשון קשה, (דבר הוא לשון קשה, אבל "אז נדברו יראי ד' " הוא לשון רכה), י"א מפני ששיחה יהושע להפרישם אחר שחלקו עד שאמר לו הקב"ה להפרישם, וי"א מפני שהם של תורה.

ויכתוב יהושע את הדברים האלה בספר תורת אלוקים - י"מ דהיינו ח' פסוקים שבסוף התורה, וי"א דהיינו שכתב בספרו את פרשת ערי מקלט, שכבר נכתבה בספר תורת אלוקים.

ספר שתפרו בחוטי פשתן - י"א דפסול משום שהוקש לתפילין שיש לתופרם בגידים, וי"א דכשר, ולא הוקש אלא שצריך "מן המותר בפין".

חזרת הרוצח במיתת הכהן גדול

כה"ג שמת מחזיר את הרוצח מעיר מקלט, בין משוח בשמן המשחה כפי שהיה עד ימי יאשיהו שנגזר שמן המשחה, בין מרובה בגדים אחרי שנגזר שמן המשחה, בין כה"ג שעבר ממשיחותו שנמשח מחמת פסול שאירע בכה"ג, וכשהזר הכה"ג לעבודתו עבר זה ממשיחותו, ולר"י אף משוח מלחמה לומר אל ירך לבבכם וכו'. והגמ' (י"א): מסתפקת אם חוזר במיתת כולם, או במיתת אחד מהם.

אמותיהם של הכה"ג מספקות להם מחיה וכסות, כדי שלא יתפללו על בניהם שימותו, ואף שתפילה על חיים לא מתקיימת, מ"מ היה להם לבקש רחמים על בני דורם ולא ביקשו וא"כ אינה קללת חיים. וי"א שהיו מספקות כדי שיתפללו על בניהם שלא ימותו, דבלאו הכי ימותו אף שלא הם חטאו.

קללת חכם אפי' על חיים היא באה, וכדמצינו שדוד אמר שמי שידוע איך לסתום את התהום יחנק, ואמר לו אחיתופל שיכתוב שם ד' ויזרוק לתהום (דאם בשביל לשים שלום בין איש לאשתו הותר כ"ש בזה), ואח"כ נחנק אחיתופל, ואף אחיתופל מת לפני קניית הגורן מארונה היבוס, צ"ל שידע לפני כן את מקום המקדש, וחפר שם ברשותו.

קללת חכם אפי' על תנאי היא באה, כדמצינו שבעלי ושמואל.

י"א: נדוי על תנאי צריך הפרה, כדמצינו ביהודה. והיו עצמותיו מגולגלות בארון כל המ' שנה שהיו ישראל במדבר, עד שעמד משה וביקש רחמים, כשאמר שיהודה גרם שראובן יודה חזרו אבריו למקומם, וכשאמר ואל עמו תביאנו העלוהו למתיבתא דרקיעא, וכשאמר ידיו רב לו הבין מה שלמדו, וכשאמר ועזר מצריו תהיה ידע לתרץ קושיות.

אם נגמר דינו בשעה שלא היה כה"ג שלא מינו אחר תחתיו עד שנגמר דינו לגלות, או שהרג כה"ג, או כה"ג שהרג, אינו יוצא לעולם. ואם אחר שנגמר דינו מת הכה"ג אינו גולה, דאין הגלות מכפרת אלא מיתת הכה"ג מכפרת. ואם מת

הכה"ג לפני שנגמר דינו ומינו אחר תחתיו, הרי זה חוזר במיתתו של השני, דהיה על השני לבקש רחמים שיגמר דינו לזכות.

נגמר דינו ומת מוליכין את עצמותיו לעיר מקלט, דכתיב "לשוב בארץ", וישיבה בארץ זו קבורה, (ואמנם שאר בני אדם אינם נקברים בעיר מקלט. י"ב.) ואם מת בעיר מקלט לפני הכה"ג, קוברין אותו בקברי אבותיו, דכתיב "ישוב הרוצח אל ארץ אחוזתו.

רוצח שנגמר דינו ואח"כ נתברר שהכה"ג הוא בן גרושה או חלוצה, י"א שדינו כמו שמת הכה"ג, וי"א שאיגלא מילתא למפרע בטלה כהונה ואינו יוצא משם לעולם. ואין הכרח שנחלקו במחלוקת ר"א ורבי יהושע בכהן שהקריב קרבן ונודע שהוא בן גרושה או חלוצה אם הקרבנות פסולים למפרע, ד"ל שלר"א שפוסל למפרע לכו"ע בטלה כהונה, ולרבי יהושע שמכשיר, י"ל דזווקא בקרבנות כשר דכתיב "ברך ד' חילו ופועל ידיו תרצה", אבל כאן מודה דבטלה כהונה.

דיני הרוצח בערי מקלט

יציאה מהעיר מקלט- הגולה אינו יוצא לא לעדות מצוה או ממון או נפשות, ואפי' כל ישראל צריכים לו, ואפי' שר צבא כיוצא בן צרויה אינו יוצא, שנא "אשר נס שמה" שם תהא דירתו מיתתו וקבורתו. (ויצא בר והחזיק בקרנות המזבח, אך באמת אין המזבח קולט אלא בגגו, וזווקא מזבח של בית המקדש ויוצא תפס במזבח שעשה דוד לפני הארון בעיר זו, ולאביי אינו קולט אלא כהן שעבודה בידו. י"ב.)

י"ב. ג' טעויות עתיד שרו של רומי לטעות, שבצר קולטת ולא בצרה, ואינה קולטת אלא שוגג ולא מזיד, ואינה קולטת מלאך אלא אדם.

תחום העיר מקלט קולטת את הרוצח, ולגבי דירה אין לכל אדם לדור בתחום עיר מקלט, דאין עושים שדה מגרש, ולא מגרש שדה או עיר, ולא עיר מגרש, אך לעשות מחילות תחת הקרקע באופן שאינם אוכלות כלום מלמעלה כל אדם יכול, והרוצח לא.

רוצח שיצא חוץ לתחום- לריה"ג מצוה לגואל הדם להורגו, ולשאר אדם רשות. ולר"ע לגואל הדם יש רשות להורגו, ושאר אדם חייב עליו. ולר"א אין להרוג בלא "עד עמדו לפני העדה למשפט". ורבי יוסי ור"ע לומדים מזה שסנהדרין שראו רציחה אין ממיטים אותו עד שיעמוד לדין בפני בי"ד אחר.

ואם יצא בשוגג י"א שאף בזה רשאי גואל הדם להורגו, דכתיב "ואם יצא יצא" מכל מקום. וי"א שחוזר וגולה, דס"ל דדיברה תורה כלשון בני אדם, ואמר אביי שכך מסתבר, דכמו שרוצח בשוגג גולה, כך אם יצא בשוגג גולה.

אב שהרג את בנו אין בנו אחר נעשה גואל הדם, שהרי אין הבן נעשה שליח בי"ד להכות או לקלל -לגדות את אביו (חוץ ממסית), אבל בן הבן נעשה גואל הדם לפי שאינו מוזהר על כבודו.

אם הולכים באילן אחרי העיקר או אחרי הנוף-

במעשר שני- איתא במתני' במעשר שני שמה שנוטה לחוץ כחוץ, ומה שנוטה לפני כלפנים, ובברייתא איתא שהולכים אחר הנוף. רב כהנא מבאר שהברייתא היא לדעת ר"י דס"ל ש(במערה הולכים אחר פתחה אפי' כולה במקום אחר, ו)באילן הולכים אחר נופו. הגמ' אומרת שר"י אמר את דבריו לחומרא, שאם עיקרו בחוץ ונופו בפנים, אינו יכול לפדות בנופו כמו בעיקרו, ואם עיקרו בפנים ונופו בחוץ, כמו שבנופו אסור לאכול בלא פדיה ה"ה בעיקרו.

י"ב: בערי מקלט- במתני' איתא שהכל הולך אחר הנוף, (דבדירה תלה רחמנא והנוף ראוי לדירה יותר מעיקרו, אבל במעשר תלה הכתוב בחומה).

רבא מבאר שבין ברוצח בין במעשר, מה שבפנים כלפנים ומה שבחוץ כחוץ, אלא שלר"י אם הרוצח נמצא בעיקרו לכו"ע אין יכול להורגו, ואם הוא בנוף שבחוץ מותר לו להורגו רק ע"י חיצים וצרות, ולעלות על העיקר להורגו זה תלוי במחלוקת ר"י ורבנן.

ורב אשי מבאר שכוונת המשנה שהכל הולך אחר הנוף, הינו דווקא לחומרא.

ושמתי לך (בחי"ך) מקום (ממקומך מחנה לוי), אשר ינוס שמה (שאף במדבר היו גולים למחנה לוי). ומכאן אמרו שבן לוי שהרג גולה לעיר אחרת שהוא רשאי לצאת מאותה העיר כיון שלא הרג, ואם גלה באותה עיר נקלט, דכתיב "כי בעיר מקלטו ישב" עיר שכבר קלטתו.

מי שהרג בעיר מקלט אחרי שכבר הרג פעם אחת וגלה לשם, גולה משכונה לשכונה ואסור לצאת מהעיר מפני רציחה ראשונה.

אם בני העיר מקלט מכבדים את הרוצח, יאמר להם רוצח אני, ואם אמרו לו אעפ"כ, יקבל מהם, שנא' "וזה דבר הרוצח".

י"ג. שכר הדירה- לר"י היו מעלים שכר ללויים, ולר"מ היו דרים בחינם. לרב כהנא נחלקו בשש ערי מקלט, ונחלקו אם "לכם" היינו לקליטה, או לכל צרכיכם, אבל במ"ב ערים האחרות לכו"ע היו מעלים שכר. ולרבא בשש ערי מקלט לכו"ע אין מעלים שכר, ד"לכם" היינו לכל צרכיכם, ובמ"ב ערים דכתיב בהו "ועליהם תתנו" נחלקו אם הכונה שיהיו קולטת כמותם, או שיהיו לכל צרכיהם כמותם.

אם חוזר לשררה שהיה בה- אם היה נשיא וכדו' וגלה לערי מקלט, ומת הכה"ג, לר"י אינו חוזר לשררה שהיה בה, דכתיב "ישוב הרוצח אל ארץ אחוזתו" ולא למה שהחזיקו אבותיו. ולר"מ חוזר למה שהחזיקו אבותיו, דגמור "שיבה שיבה" מעבד עברי, דכתיב ביה "ואל אחוזת אבותיו ישוב" והיינו כאבותיו, ולר"י אף בעבד עברי למשפחתו הוא שב ולא למה שהחזיקו אבותיו.

תמצית משנה ברורה:

טעות בתפילת שבת

טעה והתחיל תפילת חול אפי' תיבה אחת מהברכה (חוץ מהברכה הראשונה וכדלהלן) גומר את הברכה שהתחיל בה, בין בברכת אתה חונן בין בשאר ברכות, בין בשבת בין ביו"ט, בין בערבית בין בשחרית מוסף ומנחה, (דבדין היה להתפלל י"ח ברכות אלא דלא אטרחוהו רבנן), וי"א שבמוסף פוסק אפי' באמצע ברכה, וכן פסקו האחרונים משום ספק ברכה לבטלה.

טעה והתחיל תיבת "אתה" - היה סבור שהוא חול והתחיל תיבת אתה, ונזכר קודם שאמר חונן, גומר ברכת אתה חונן, (ודין זה לשיטת הב"י הוא גם במעריב ומנחה, אבל למ"א והפמ"ג והדרי"ך החיים בערבית ומנחה יאמר אתה קדשת ואתה אחד ורק בשחרית יגמור אתה חונן). ואם ידע שזה שבת ומחמת שיגרא דלישנא התחיל תיבת אתה, אפי' הוא בשחרית שצ"ל ישמח משה, פוסק ומתחיל את הברכה שצריך לומר, אמנם אם אמר גם תיבת חונן ממשיך עד סוף הברכה, ובבה"ל מקשה על דין זה ונשאר בצ"ע.

לא הזכיר שבת בתפילה- אם התפלל תפילת חול ולא הזכיר שבת לא יצא, (וכן הדין ביו"ט וביו"ט שני), ואם עקר רגליו צריך לחזור לראש התפילה, ואם לא עקר רגליו (עין בסימן קי"ז) יחזור לשל שבת, ואפי' נזכר קודם מודים לא יכלול של שבת בעבודה לומר "רצה נא במנוחתינו ביום השבת" (ובדיעבד יצא), ואם הזכיר שבת בתפילה אפי' אם לא קבע ברכה לשבת יצא, ואם הוא מסתפק אם הזכיר שבת צריך לחזור, כיון שמוסתמא לא הזכיר. ובמוסף אפי' אם אמר באחת מן הברכות רק "ה"ר שנעשה לפניך את חובותינו בתמידי יום

ובקרוב מוסף" יצא, וכ"ש שאם אמר את הנוסח הרגיל אלא שלא הזכיר את הפסוקים, יצא.

טעה והחליף לתפילה אחרת של שבת אם נזכר באמצע הברכה פוסק, ואם סיים הברכה אינו חוזר, כיון שאמר רצה במנוחתינו שזה עיקר הברכה הרביעית. אך אם במקום מוסף התפלל תפילה אחרת ולא הזכיר מענין קרבן מוסף, או שבמקום תפילה אחרת התפלל מוסף והזכיר מוסף, אם עקר רגליו חוזר לראש, ואם לא עקר רגליו חוזר לתחילת ברכה רביעית, אפי' אם הוא באמצע ברכה מג' אחרונות, ובחיי אדם מצדד שאם שכח מוסף יאמר בעבודה "והשב את העבודה ונעשה לפניך בתמידי היום ובקרוב מוסף, ואם נזכר לפני רצה שצריך להתפלל מוסף יכול לומר שם ונעשה לפניך קרבן מוסף, ואם התפלל מוסף במקום שחרית יצא יד"ח מוסף ויחזור ויתפלל תפילת שחרית.

סדר תפילת מעריב אחרי תפילת י"ח

ויכולו- חוזרים לומר ויכולו בכל השבתות, משום שבי"ט שחל בשבת אי אומרים אותו בתפילה, וגם כדי להוציא מי שאינו יודע. ואומרים ויכולו בקול רם, ומעומד מפני שבזה אנו מעידים לקב"ה על מעשה בראשית, וטוב לומר ויכולו בציבור ולפחות בשניים, וטוב לומר בעשרה, ולכן המתפלל בלחש ימרה לסיים תפילתו כדי לומר ויכולו עם הקהל. ויחיד המתפלל י"א שלא יאמר ויכולו, וי"א שיאמר אך א"צ לעמוד, וטוב שיאמר ויכוון כקורא בתורה. וויכולו שבקידוש המנהג לאומרו מעומד גם אם אמרו בבית הכנסת.

של פסח שאין לקדש בביהכ"נ, ומהדרים אחר יין, ונוהגים לקנות את נתינת היין לקידוש והבדלה בדמים, ואין לבטל המנהג כי הרבה גאונים יסדוהו.

מי ישתה את היין - במקומות שמקדשים בביהכ"נ אין למקדש לטעום מיין הקידוש, דאין קידוש אלא במקום סעודה, ולכן אסור למקדש לטעום כלום עד שיקדש במקום הסעודה, אלא יתנונו לקטן, י"א דווקא שלא הגיע לחינוך אבל המ"א כתב שמותר לתת גם לקטן שהגיע לחינוך (כבן שש או שבע לפי חריפותו), ואף שאסור להאכיל קטן אף באיסור דרבנן, הכא שרי. (וכן מותר לתת לקטן לאכול בשחרית לפני הקידוש, ואין לענותו). ואם אין קטן ישתה כשיעור רביעית כדי שיהיה במקום סעודה, ויכוון לצאת בזה יד"ח קידוש, ויברך ברכה אחרונה, ויכול לחזור ולקדש כדי להוציא את בני ביתו. ויש לעמוד בקידוש בבית הכנסת, ואמרו הראשונים שזה מועיל לעיפות הברכים.

סימן ע"ר:

אמירת במה מדליקין

נוהגים לומר פרק במה מדליקין, לפי שיש בו דין הדלקה, וג' דברים שצ"ל בביתו בערב שבת עם חשכה.

זמן אמירתו - הספרדים אומרים אותו קודם מעריב, וכתב השו"ע שכך נכון לעשות, והטעם משום שמקדימים להתפלל מעריב, ואחרי מעריב אין בזה נ"מ. ויש מקומות שאומרים אותו אחרי מעריב, כדי שמי שאיחר יספיק להתפלל, ולכן בשבת חול המועד שאין מאחרים כ"כ אין לאומרו. וכתב הב"ח שיש לאומרו לפני הקידוש, דעדיף להקדים את הכנסת היום, ובמקומו המנהג לאומרו לפני קידוש, מפני שגורו ביתו עדיף מקידוש היום.

מתי לא אומרים במה מדליקין - יש שאין אומרים אותו ביו"ט שחל בערב שבת, מפני שא"ל לומר עשרתם דאסור לעשר ביו"ט, וכן ביו"ט שחל בשבת משום לא פלוג, ויש שאין אומרים אותו בחנוכה, מפני שמוזכר בו שמנים הפסולים לשבת ולא לחנוכה, והרמ"א כתב לאומרו בחנוכה ולא בשבת חול המועד או ביו"ט או יו"ה"כ שחלו בשבת.

ויראת שמים היא עיקר העולם ויסוד המעלה, וכל המצות הם פרפראות אליה, וזה שאמרו חז"ל חביבין דברי סופרים מיינה של תורה.

על שלשה דברים העולם עומד - ר"ל שהעולם נברא כדי שהבריות יעשו רצון הקב"ה על ידי אלו הדברים, והם עמוד גדול ומהם יגיעו לכל הדברים. והם תורה שהיא נבראה לפני כל העולם, בשבילה נברא העולם, ואין טוב אלא תורה. ועבודה - כי הקב"ה בחר בישראל מכל האומות, ובארץ ישראל מכל הארצות, וירושלים מכל ארץ ישראל, ושם בחר בבית הבחירה בשביל העבודה. וקעת שבחטאינו חרב המקדש ובטלה העבודה, התפלה היא עכשיו במקום העבודה, והיא מכפרת על העוונות כמו הקרבנות. וגמילות חסדים - שהיא גדולה מן הצדקה, שהיא בין בגופו בין בממונו, בין לעניים בין לעשירים. ואמרו חז"ל שהנותן פרוטה לעני מתברך בשש ברכות והמפייסו בדברים מתברך באחת עשרה. ומענין גמילות חסדים הוא להשגיח לעניים ולבחור בין טוב לרע ולהקדים הצנוע וירא שמים על אחרים שאינם כמותו. וגמ"ח היא אף לעשירים להלוות להם ממון בשעה שאינו מצוי בידם, ולתת להם עצה טובה. ומידת החסד גורמת להיות רצוי לפני ד', והעולם נברא בשביל לעשותה.

אל תהיו כעבדים המשמשין את הרב על מנת לקבל פרס - לפי שאין זו עבודה שלימה שאינו עושה בשביל רבו אך לקבל פרס, אלא יש לאדם לעבוד את ה' על מנת שלא לקבל פרס, אלא מפני חסד שגמלו כבר, ומפני מעלת הרב שהוא ראוי לכך, וזו היא עבודת השם מאהבה, ועל כן סמך זה לענין היראה ואמר **ויהא מורא שמים עליכם**, לעבוד את ה' מיראה, כעבד שעובד רבו מפני גדולתו, ומעלה על דעתו שיכול לעונשו, אך אינו משמשו מפני ראתו מן העונש, אלא מפני גדולת הרב שיש בידו לענוש.

יהי ביתך בית ועד לחכמים - שיתקבצו לשם החכמים כאשר יצטרכו לדבר זה עם זה, והחכמים לא ירצו ללכת אלא לבית אדם גדול וחשוב. והוא **מתאבק בעפר רגליהם** - שינהג להם כבוד, שישו תלמידים שהיו יושבים על הקרקע לפני החכמים. והוא **שותה בצמא את דבריהם** - כי מי שהוא שבע בתורה לא יחפוץ אפי' בדברים גדולים, אבל הרעב לתורה אפי' אומרים לו דבר בלא טעם ימתק בפיהו וישמח בו, שהוא יודע שהוא אמת אחר שרבו אמרו.

ברכת מעין שבע - הש"ץ אומר ברכת מעין שבע ולא היחיד, וכתב הרמ"א שיחיד יכול לאומרה בלא פתיחה וחתימה, והיינו ממוגן אבות עד זכר למעשה בראשית, וכן נוהגים, והש"ץ לא יאמר מגן אבות בלחש, אלא לאחר שסיימו הקהל יאמרו בקול רם. וביו"ט שחל בשבת אין מזכירים יו"ט בברכת מעין שבע, וביו"ט ראשון של פסח שחל בשבת אין אומרים ברכת מעין שבע כלל. ובשבת שאחר יו"ט אומרים ברכת מעין שבע. ובמנון בבית שאין בו קביעות כלל, או בבית חתנים ואבלים, אין אומרים ברכת מעין שבע, וכתב המ"א שבמקום שנוהגים לאומרה אין למחות בידם, אבל הפמ"ג מפקפק דהוי ספק ברכה לבטלה.

אין לדבר בזמן שאומרים ויכולו או ברכת מעין שבע, ומעשה בחסיד אחד שראה חסיד אחר שמת ופניו מוריקות משום שהיה מדבר בזמן אמירת הציבור ויכולו ובמגן אבות וביתגדל.

מי שלא הזכיר שבת בתפילה או שלא התפלל או שחיסר משיב הרוח, ושמע ברכת מעין שבע מפי הש"ץ מראש ועד סוף, יצא, ולכתחילה יאמר עם הש"ץ מילה במילה עד מקדש השבת, וביו"ט שחל בשבת לא יצא כיון שלא מזכיר יו"ט ואם כבר אמר הש"ץ יחזור ויתפלל ולא יאמר ברכת מעין שבע ביחוד, וגם אם נזכר קודם שאמר הש"ץ ברכת מעין שבע, נכון שלא יסמוך על הש"ץ אלא יתפלל בעצמו תפילת שבע כסדר.

סימן רס"ט:

קידוש בבית הכנסת

אם צריך לקדש בבית הכנסת - תיקנו לקדש בבית הכנסת, מפני האורחים שאוכלים ושותים שם, ואע"פ שהמקדש לא יוצא בזה יכול להוציא אחרים, ויש מקומות שנוהגים גם היום לעשות כך אע"פ שבטל הטעם, דס"ל שלא בטלה התקנה, אבל יותר טוב להנהיג כמו בא"י שאין מקדשים בבית הכנסת. וכתב המ"ב שבמדינותינו נוהגים לקדש בביהכ"נ בשבת ויו"ט (חוץ מליל א')

רבינו יונה על מסכת אבות:

מסכת אבות נכתבה בסדר נזיקין, מפני שאמרו חז"ל האי מאן דבעי למיהוי חסידא לקיים מילי דנזיקין, וטעם נוסף מפני שאבות זה מדברי הסנהדרין.

סדר מסירת התורה - משה קיבל בסיני בין תורה שבכתב בין תורה שבעל פה, ונמצא שכל המצוות ניתנו בפירושן, דאל"כ איך אפשר להבין את התורה שבכתב, שהרי כתוב "לא תגזול" ובכלל זה כל הנזיקין. ומשה מסר את התורה ליהושע, ויהושע מסרה לקנים שהאריכו ימים אחריו, והקנים מסרוה לנביאים, והנביאים מסרוה לאנשי כנסת הגדולה, והם עזרא וסיעתו, ונביאי בית שני כמו חגי הנביא, ואנשי כנסת הגדולה, מסרוה לאנשי דורם, והחכמים מסרוה לבניהם אחריהם וכן בכל הדורות נמסרה התורה מחכם לחכם, עד שנתקבצו כל חכמי ישראל והחליטו לכתוב את התורה שבעל פה, וכתבו וסתמו התלמוד, ואחרי כן לא נוסף בו דבר ולא נגרע ממנו, וגם הדור ההוא מסרוה לגאונים והיתה הקבלה מגאון לגאון רב מפני רב עד היום הזה.

הוא מתנונין בדין - היינו שמורי ההוראה ופוסקי הדינים לא יסמכו אחרי הנראה במחשבה ראשונה, כי הפוסק כך וטועה נקרא פושע והוא קרוב למזיד, כי הטעות מצויה בכל אדם, אלא צריכים לישא וליתן בדבר, ולהמתין עם ההוראה, ולהוסיף עוד סברא ופלפול שלא חשב בתחילה, ועי"ז יצא הדין לאמתו. ויש להזהר בזה בדינים יותר משאר ההוראות, כי הדינים הם עיקר גדול בידיעת ד' יתברך, והם שורש גדול לתורה, ומהם נשתת העולם.

והעמידו תלמידים הרבה - כדעת ב"ה, שמלמדים לכל אדם בשביל שיצאו מכולם מעט טובים, דאין לדעת מי יכשר, ואין לדחות הקטנים מפני הגדולים, כי הגדיים נעשים תישיים, וירבה אדם תלמידים בבחורו ובזקנותו, כי רבוי התלמידים הוא דבר טוב עד מאד, וזכות גדולה לרב. (ושיטת ב"ש שאין מלמדים אלא לתלמיד הגון וצנוע וכשר וירא שמים).

ועשו סייג לתורה - והיינו לעשות סייג וגדר למצוות התורה כדי שלא יוכלו להכשל בהם, ודבר זה הוא יראת שמים שירא להכשל במצוה, ולכן המקיים את הסייגים של חז"ל יש בזה יותר יראה ממי שעושה את המצוה עצמה,

תמצית תנ"ך

פרשת תולדות

ספר שמואל - שאל ודוד

מלכות שאול - בני ישראל ביקשו משמואל מלך, הדבר חרה לשמואל וד' אמר לו שהם מאסו בו ולא בשמואל, אבל שישמע בקולם אבל יזהירם מפני הרעות שעלולות לקרוא להם, בני ישראל שמעו ואעפ"כ רצו מלך. שמואל מצא את שאול לפי הסימן שנתן לו ד' והמליכו על פי גורל, ואמר לו שתשרה עליו רוח נבואה, שאול הצליח במלכותו הכה את עמון וניצח את כל אויביו.

לקיחת המלוכה משאול, המלכת דוד, ונסיונות שאול להורגו - במלחמה עם פלישתים אמר לו שמואל שימתין לו ז' ימים ורק כשיבוא יקריב קרבן, שאול לא המתין, ושמואל אמר לו שמלכותו תלקח ממנו. במלחמת עמלק חמל שאול על אגג ולא הרגו ולא הרג את הבהמות, ושמואל אמר לשאול שמלכותו נלקחה ממנו, והרג את אגג. שמואל משח את דוד למלך בדבר ד', ושרתה עליו רוח ד', וסרה רוח ד' מעם שאול ושרתה עליו רוח רעה, והביאו את דוד שינגן לפני שאול בכינור להעביר ממנו הרוח הרעה, ושאול אהבו. במלחמת ישראל ופלישתים הכה דוד את גלית, ונפש יהונתן בן שאול נקשרה בדוד ונתן לו מדיו וכלי מלחמתו, שאול מינה את דוד על אנשי המלחמה, בשובם מהמלחמה שרו הנשים הכה שאול באלפיו דוד ברבבותיו, והדבר חרה לשאול, בבית זרק שאול את החנית על דוד להורגו ודוד ברח ממנה, דוד הצליח בכל דרכיו וד' היה עמו, שאול נתן את מיכל בתו לדוד, ושלחו להלחם כדי שיהרגוהו פלישתים, שאול רצה להרוג את דוד, ויהונתן שיכנעו שלא להורגו, דוד נלחם בפלישתים והכה אותם מכה גדולה, שאול ניסה להרוג את דוד עם החנית ודוד ברח ממנה, וברח לביתו מפני שאול, מיכל הבריחה את דוד מהחלוק.

הפטרת מחר חודש - דוד מספר ליהונתן ששאול רוצה להורגו, ואומר לו שהוא לא יבוא כדרכו לסעודת ראש חודש, ויהונתן יאמר לאביו שדוד הלך ברשותו לבית אביו, ואם יחרה לו ידע כי רוצה להורגו, ויגלה לו על כך, יהונתן הבטיח לו שיגלה לו וכתרו ברית ביניהם, ואמר לדוד שיעשה לו סימן בשדה עם החיצים אם אביו רוצה להורגו, ביום השני של ראש חודש שאל שאול היכן דוד, ויהונתן אמר לו שהלך לבית אביו ברשותו, שאול כעס מאד וזרק את החנית להכות את יהונתן, יהונתן הלך עם נערו לשדה ועשה עם החיצים הסימן שאביו רוצה להרוג את דוד, ושלח את הנער לעיר, דוד השתחוה ג' פעמים, והם נשקו זה לזה ובכו, ונפרדו בשבועה שד' יהיה בינם ובין זרעם עד עולם.

בריחת דוד - דוד ברח לנוב עיר הכהנים ואח"כ הרג שאול את אנשי נוב על שסייעו לדוד, דוד ברח לגת ואח"כ למוואב, וגם נלחם בפלישתים, ושאל רדף אחריו להורגו, דוד היה סמוך לשאול והיה יכול להורגו, וכתר את כנף מעילו, אחרי ששאול הלך בא דוד אחריו ואמר לו שהיה בידו להורגו ולא הרגו, שאול בכה והתחרט על שרצה להורגו, ואמר לו שהוא יודע שדוד ימלוך, והשביע את דוד שלא יכרית את משפחתו. אח"כ שאול חיפש שוב את דוד להורגו, דוד ראה את שאול ישן עם העם שסביבו, אבישי ביקש מדוד להרוג את שאול, ודוד אומר לו שלא יהרגו כי הוא משיח ד', ולקח את חניתו וצפחת מים, כשהתרחק קרא לשאול והראה לו שהי בידו להורגו, ושאל אותו מה עוונתו שהוא רוצה להורגו, שאול התחרט ודוד החזיר לו את חרבו, ושניהם שבו למקומם.

מיתת שאול - פלישתים באו להלחם בישראל, שאול פחד ושאל את ד' ובאורים ותומים ולא נענה, והעלה את שמואל באוב, שמואל אמר לו שהמלוכה ניתנה לדוד, ומחר הוא ובניו ימותו בידי פלישתים, ופלישתים ניצחו במלחמה והרגו את שאול ובניו.

לידת יעקב ועשיו - יצחק התפלל לנוכח אשתו, מפני שרבקה היתה עקרה, רבקה הרתה, הבנים התרוצצו בקרבה, ונאמר לרבקה שיהיו שני בנים שיפרדו לשני לאומים ולאום מלאום יאמץ ורב יעבוד צעיר, בלידתה הראשון היה אדמוני ושעיר וקראו לו עשיו, השני אחז בעקב עשיו וקראו שמו יעקב. יצחק נשא את רבקה בגיל ארבעים, והם נולדו כשהיה בן שישים.

יעקב ועשיו - עשיו היה איש ציד איש שדה ויעקב איש תם יושב אוהלים, יצחק אהב את עשיו ורבקה אהבה את יעקב, עשיו נשא מבנות כנען והיה מהם מורת רוח ליצחק ולרבקה.

מכירת הבכורה - עשיו מכר את הבכורה ליעקב בשבועה, בתמורה לנזיד עדיש, ועשיו בז לבכורה.

מאורעות יצחק - היה רעב בארץ, הקב"ה נגלה ליצחק ואמר לו שלא ירד למצרים, ושיתן לו ולזרעו את הארץ כפי שנשבע לאברהם, וירבה את זרעו, וכל גויי הארץ יתברכו בזרעו. יצחק הלך לגרר ואמר שרבקה היא אחותו, אבימלך ראה את יצחק מצחק את רבקה אשתו ושאל את יצחק למה אמר שהיא אחותו, יצחק אמר שפחד שיהרגוהו, אבימלך מזהיר מלפגוע ביצחק ובאשתו, יצחק העשיר מאד ואבימלך שולחו משם, יצחק הלך וחפר את הבארות שחפר אביו, רבו איתו על הבאר הראשונה השניה ורק בשלישית לא רבו איתו.

באר שבע - יצחק הלך לבאר שבע, הקב"ה נגלה ליצחק ואמר לו שלא ירא, והוא יברכו וירבה את זרעו, יצחק בנה מזבח לד', אבימלך בא לכרות ברית עם יצחק מאחר שראה שד' עמו, עבדי יצחק חפרו באר ומצאו מים.

ברכת יצחק - יצחק זקן ואינו רואה, הוא קרא לעשיו ואמר לו שיצוד ציד ויכין לו מטעמים ויברכו לפני מותו, רבקה קראה ליעקב ואמרה לו שיקח מן הצאן שני גדיים והיא תעשה מהם מטעמים לאביו כדי שיברכו, רבקה הלבישה ליעקב את בגדי עשיו, יעקב בא לאביו ואמר לו שהוא עשיו והביא את המטעמים שביקש כדי שיברכו, יצחק מישש את יעקב לראות אם הוא אכן עשיו, יצחק ברכו בשפע גשמי ושישלט על העמים ויהיה גביר לאחיו.

ברכת עשיו - כשיעקב יצא מיד בא עשיו, אביו שאלו מי הוא ועשיו גילה שיעקב קיבל את הברכות וצעק וביקש גם הוא ברכה, יצחק אמר שכבר לקח לו יעקב את הבכורה, עשיו ביקש שיברכו ג"כ ויצחק בירכו שיהיה מושבו משמני הארץ ומטל השמים, ושיעבוד את אחיו ואם אחיו יחטא יפרוק את עולו.

בריחת יעקב מפני עשיו - עשיו רצה להרוג את יעקב בגלל לקיחת הברכות, רבקה שמעה ושלחה את יעקב לחרן ללבן אחיה, ואמרה ליצחק שהיא רוצה שיקח אשה ממשפחתה, ויצחק שלח את יעקב לחרן לישא אשה, וברכו שזרעו ירבה ויקבל את ברכת אברהם לקבל את הארץ.

עשיו ראה שבנות כנען רעות בעיני אביו והוא לקח את מחלת בת ישמעאל מלבד שאר נשיו.

ניתן לשמוע סיכומי משנה ברורה (לפי סימנים), ושיעורי דף היומי (20 דקות לדף).
ב"קול הלשון" 03-6171111

לסיכומי משנה ברורה יש להקיש 1 (עברית) 3 (הלכה)
2 (ספרי הלכה) 1 (משיב). ואח"כ 34.

לשיעורי הדף היומי יש להקיש 1 (עברית) 2 (גמרא)
3 (עיוני וסיכומי הדף היומי) ואח"כ 34.

יצא לאור עד כה - תמצית הש"ס א' (ברכות וסדר מועד). תמצית הש"ס ב' (נשים). (ניתן להשיג גם על כל מסכת בנפרד). תמצית מסכת ב"ק, תמצית גפ"ת פסחים, גיטין, בבא מציעא, ובבא בתרא, וסנהדרין. תמצית תנ"ך, תמצית משנה ברורה חלקים א' ב', ותמצית ספרי מוסר (שערי תשובה, מסילת ישרים, נפש החיים, וחזון איש אמו"ב).
לפרטים - 0527692282.

אבל יחיד עשי לך

יחד עם כל בית ישראל הננו אבלים על הסתלקותו של מרן המשגיח הגאון הגדול רבי דב יפה זצ"ל

גדול היה בתורה ועבודת השם, הצניע את ידיעותיו ומעלותיו, מופלג היה במעלת הענוה וכו', זכה לדלות ולהשקות מתורת גדולי הדור הקודם לדור שלנו, לא היה לנגד עיניו אלא קיום רצון ד' בשלימות. זכיתי להתגורר בקרבתו ולשמוע את שיחותיו ג' שנים בישיבה קטנה, וכן בימים הנוראים, והיה מעורר הרבה על התועלת בחזרה על הלימוד, וסיפר ששאל את הגרצ"פ פרנק זצ"ל למה נושא החזרה רפוי, והוא ענה לו שהיצר הרע הוא "מבין" ויודע את התועלת הגדולה שבחזרה, ולכן הוא מפריע במיוחד לענין זה.

לפרטים והערות נא להתקשר ל-052-7692282.

ניתן לקבל את הגלינות החודשיים בדואר (בתשלום)

או בפקס, או במייל (חינם) - A0527692282@gmail.com

הגלין השבועי על דף היומי ומ"ב

במייל - 9518470@gmail.com

או בנקודות המכירה

דקדוקי הלכה:

הגמרא במגילה כט. אומרת אמר ר' חלבו אמר רב הונא הנכנס לביהכנ"ס להתפלל **מותר** לעשותו קפנדריא שנאמר "ובבא עם הארץ לפני ה' במועדים הבא דרך שער צפון להשתחוות יצא דרך שער נגב. הגר"א גורס שם עפ"י הרא"ש והרי"ף במקום "מותר" - "**מצוה לעשותו קפנדריא**" וכן פסק במשנה ברורה סי' קנ"א ס"ק כ"א, **שהנכנס להתפלל בבית הכנסת מצוה לצאת בפתח אחר מזה שנכנס, כדי שיהיה נראה כמחבב. ובזמנינו שלהרבה בתי כנסיות יש שני פתחים ראוי לשים לב ולצאת בפתח אחר ולקיים הלכה זו.** וכן ידוע על גדולי ישראל שמדקדקים בזה, **וכידוע ממרן רבינו הגר"ח קניבסקי שליט"א שכשהתקינו בעבורו את הגשר החדש בלדרמן לא הסכים ללכת בו לפני שעשו לו שני דלתות!!**

כידוע הלכות קידוש לבנה מופיעים במשנה ברורה בסוף חלק ד' בסימן תכ"ו וכדאי ללמוד זאת פעם, מאחר ויש שם דברים נפלאים, למשל הבאר היטב באות ב' שכותב: כתב המגיד כשמקדשין הלבנה במוצאי שבת תהיה הצלחה וכשמתכסה ולא תוכל לברך אותו החודש לא יהי מוצלח דוק ותשכח!!" עכ"ל. אבל יש משהו מעניין על קידוש לבנה המופיע דווקא במקום אחר בהלכות עשרת ימי תשובה !! בסימן תר"ב לגבי המחלוקת מתי לעשות קידוש לבנה קודם יו"כ או לאחריו, כותב שם הבאר היטב בשם הלבוש: "ואני שמעתי שאדרבה טוב שיקדשו אותה כדי שתבוא מצוה זו ותוסיף על זכויותינו. כתב אור חדש: **מעשה באחד שפגעו בו אנסים בלילה ורצו להורגו וביקש שיניחו לו לעשות מצוה אחת קודם מותו, והלבנה היתה בחידושה, וקידשה בכוונה גדולה, ונעשה לו נס כשדילג ג' פעמים כמנהג, ונשאו הרוח וניצל מהם. גם שמעתי שמי שיקדש הלבנה מיום שקידשה שוב לא ידאג שימות באותו החודש מאותו יום ואילך ע"כ.**

ישנם ישיבות ובהם ישיבת מיר בברכפלד שכולם אומרים ביחד את כל סדר הקדושה יחדיו וזה מאד מקרב הגאולה וכדאי להנהיג כן וכמו שכתב המשנה ברורה בסי' קכ"ה ס"ק ה' וז"ל: "ויש לישא העינים למרום בשעה שאומרים קדושה" כי כתבו בשם ספר היכלות ז"ל ברוכים אתם לה' שמים ויורדי מרכבה אם תאמרו ותגידו לבני מה שאני עושה בשעה שמקדישים ואומרים קדוש קדוש קדוש, ולמדו אותם שיהיו עיניהם נשואות למרום לבית תפילתם ולמדו אותם שיהיו עיניהם נשואות למרום לבית תפילתם ונושאים עצמם למעלה, כי אין לי הנאה בעולם כאותה שעה שעיניהם נשואות בעיני ועיני בעיניהם, באותה שעה אני אוחז בכסא כבודי בדמות יעקב ומחבקה ומנשקה ומזכיר זכותם וממהר גאולתם.

סגולה לפרנסה ולהנצל מכל הצרות המובאת בשו"ע או"ח סימן קפ"ה בבאר היטב הראשון וז"ל: "מצאתי למה אין ף בברכת המזון לפי שכל מי שבירך ברכת המזון בכוונה אין שולט בו לא אף ולא קצף וכו' ומזונותיו מצויין לו ברווח ובכבוד כל ימיו (ספר החינוך) והמדקדק יזהר לברך דווקא מתוך הספר, ולא בעל פה. וכתב בשם הספר חסידים מעשה באחד שמת ונתגלה בחלום לאחד מקרוביו ואמר לו בכל יום דנין אותי על שלא היתי מדקדק לברך כל הברכות בכוונת הלב וכו'. ע"כ דברי הבאר היטב.